

אתי אלון לא לבד

ניתוח דיווחי הבנקים לבנק ישראל על מעילות עובדים מעלה, כי מדובר במספר קטן יחסית ובסכומים שאינם מהותיים. עם זאת, יש עוד מה לשפר בבקורות ובדיווחים, בעיקר לנוכח העובדה שמעילה בודדת יכולה למוטט בנק שלם < עופר אלקלעי, אילן האמל

הממצאים לשנים 2008-2010 אשר פורסמו בידי בנק ישראל מובאים בטבלה המצורפת. מניתוח הנתונים שערכנו, עולות מספר תובנות בעניין המעילות במערכת הבנקאית: < ביותר ממחצית מהמקרים נפגעים לקוחות הבנקים כתוצאה ממעילות עובדים. < הבנקים מפצים באופן כמעט מלא את הלקוחות הנפגעים. < בכל המקרים מביאה המעילה להפסקת עבודתו של המועל. < לא בכל המקרים מגיש הבנק תלונה למשטרה בגין המעילה. בשנת 2010 הוגשו תלונות רק ב-60% מהמקרים. לעניין זה יודגש, כי לא קיימת בחוק כל חובת דיווח על מעילות עובדים, והבנק רשאי לשקול בהתאם לנסיבות העניין האם להגיש תלונה במשטרה. בעבר היתה כוונה לחייב את הבנקים להגיש תלונה במשטרה אולם יוזמה זו נדחתה. < קיימת מגמה של ירידה בהגשת תלונות למשטרה מ-81% משיעור המעילות

את הבנקים לדווח לו על מעילות של עובדים ונושאי משרה. במסגרת זו נקבע סך של 15 אלף שקל ו-15 אלף דולר בארץ בחו"ל, בהתאמה, כרף המחייב דיווח. דיווח כאמור חייב להתבצע, בהתאם לסעיף 8 לפקודת הבנקאות, לא יאוחר משבעה ימים ממועד גילוי המעילה, ובנוסף לכך חייבים הבנקים בדיווח מידי על אירועים מהותיים בהם מעורבים עובדים בכירים ו/או כשמדובר בתחום רגיש, כאשר יש חשש לנזק העולה על 2% מהון הבנק או 10 מיליון שקל (הנמוך שבהם). למרות פרסום הדיווחים, הרי שמרבית הציבור אינו מודע לעובדה שקיים פרסום כזה ולמידע המפורט בו. בעקבות דיווחים אלו, מפרסם המפקח על הבנקים דוח שנתי הכולל נתונים סטטיסטיים ומידע רלוונטי בנוגע למספר הדיווחים, סכומיהם, מספר האירועים בהם נפגעו לקוחות וסך הנזק מאירועים אלה, מספר המעילות שהסתיימו בפיתורין/הפסקת עבודה ועוד. תמצית

משך שנים היה היקף המעילות במערכת הבנקאית בגדר תעלומה לציבור. כמות המעילות והיקפן היו נושא לספקולציות והערכות שונות. בנוסף, טענו לא אחת גורמים שונים, כי המערכת הבנקאית מסתירה את היקף התופעה.

אחת למספר שנים התפוצצה פרשה של מעילה במערכת הבנקאית, דוגמת המעילה של יהושע בן-ציון, מנכ"ל בנק ארץ-ישראל בריטניה, אשר הורשע בגניבה של 47 מיליון דולר, עבור בקריסת בנק צפון אמריקה ועד למעילת הענק של אתי אלון בבנק למסחר בסכום דמיוני של 271 מיליון שקל, אשר מוטטה את הבנק. עם זאת, מידע מלא וגלוי על היקף התופעה נשאר בגדר תעלומה.

מצב זה השתנה בדצמבר 2004, כאשר המפקח על הבנקים פרסם הנחיה המחייבת

רו"ח עופר אלקלעי, אילן האמל, אלקלעי-מונרוב ושות'

המעילות בבנקים שדווחו לבנק ישראל

*2010	2009	2008	
20	26	16	מספר הדיווחים שהועברו מהבנקים
5	47.1	32.6	סכום המעילות (מיליוני שקלים)
2.9	39.1	0.88	סכום הנזק במקרים בהם נפגעו לקוחות הבנק כתוצאה מהמעילה (מיליוני שקלים)
1.4 48%	39.1 100%	0.88 100%	סכום הפיצוי ששולם ללקוחות במקרים בהם נפגעו לקוחות הבנק כתוצאה מהמעילה (מיליוני שקלים וכשיעור מהמעילה)
20 100%	25 86%	16 100%	מספר המעילות שהסתיימו בפיטורין, הפסקת עבודה או השעיה של העובד המועל (ושיעורם מכלל המעילות)
12 60%	20 77%	13 81%	מספר המקרים שהועברו לטיפול המשטרה
13 65%	17 65%	8 50%	מספר המקרים בהם נפגעו לקוחות הבנק

* נתוני 2010 אינם סופיים, שכן הטיפול בארבע מעילות טרם הסתיים

ניתוח אירועים

הדיווחים שמוגשים על ידי הבנקים כוללים גם מידע על אירועים עיקריים. מניתוח הסיבות למעילה ניתן ללמוד, כי מספר מועט יחסית של מעילות גורם למרבית הנזק, כפי שמלמד ניתוח האירועים העיקריים שלוש השנים האחרונות. בשנת 2008 היה מקרה אחד אחראי

בשנת 2008 ל-60% כאמור בשנת 2010. ייתכן שהירידה נעוצה בחוסר שביעות רצון מהטיפול המשטרתי במעילות או מחוסר תוחלת בהגשת תלונה. < בשלוש שנים דווחו למעלה מ-60 מעילות של עובדים במערכת הבנקאית. לאור האמור סביר להניח סטטיסטית, כי כל אחד מהבנקים בישראל נפגע ממעילה לפחות פעם אחת, אם לא יותר.

ל-92% מההיקף הכספי של המעילות. מדובר היה במעילה באמון והפרת חובת אמונים של מנהל סניף, אשר נתן אשראי ללקוחות הבנק בלא הצדקה עסקית ובניגוד לנוהלי הבנק.

בשנת 2009 היו שישה מקרים אחראים ל-96% מההיקף הכספי של המעילות: מעילה של 18.5 מיליון שקל בהשקעות בניירות ערך והעברת כספים מחשבון הלקוח בלא ידיעתו; 14 מיליון שקל – משיכת כספים מחשבונות לקוחות תושבי חוץ, באמצעות העברה לחשבונות אחרים ומשיכתם משם; 5.2 מיליון שקל – השקעה כושלת ומעילה של יועץ השקעות; 2.9 מיליון שקל – העברת כספים מחשבונות לקוחות לחשבונות קרובי משפחה ומשיכתם במזומן; ושני מקרים בהיקף מצטבר של 2.4 מיליון שקל – העמדת אשראי תוך הצגת מצגים כוזבים בנוגע לבטחונות המדווחים.

בשנת 2010 היו חמישה מקרים אחראים ל-78% מן ההיקף הכספי הכולל של המעילות: מעילה בסך 2.2 מיליון שקל – משיכת מחשבונות לקוחות והפקדת שיקים שנתקבלו מעורך דין בגין לקוחות חייבים בחשבורות אחרים ומשיכת הכספים; שלוש מעילות בהיקף מצטבר של 1.3 מיליון שקל – משיכת כספים מחשבונות לקוחות; ו-400 אלף שקל – אי הפקדת כספים בחשבון לקוחות על פי בקשתם.

מניתוח הדיווחים עולה, כי דפוסי המעילה העיקריים חוזרים על עצמם וכי היקפי המעילות עשויים להגיע לסכומים נכבדים. גורמים אלו יכולים להצביע על כך

לסיכום: המעילות בבנקים אינן עומדות להיעלם. למרות חיזוק הבקורות מחד והמרה דעות מאידך, הרי שהפיתוי והנגישות לכסף יגרמו לכך שעובדים ימשיכו למעול. במר- בית הבנקים קיימים עובדים ותיקים המכי- רים היטב את תחומי הפעילות והמערכות הקיימות, ולפיכך גם את הבקורות הנהוגות והחולשות והפרצות הקיימות, דבר המהווה קושי במניעת מעילות.

בנוסף לכל אלו, היקפי הפעילות וכמות הלוקוחות וחשבונות, מקשים מאוד על קיום בקורות פרטניות, כאשר המטרה העיקרית במערכת הבנקאית היא בנייה, חיזוק והגדלה של הפעילות העסקית.

עם זאת, מהנתונים שפורסמו ניתן לראות, כי היקף המעילות אינו מהותי ביחס להון העצמי של הבנקים וכי כמות העור- בדים המעורבים במעילות אף היא קטנה מאוד. למרות נתונים אלו, הניסיון מלמד, כי גם באופן יחסי מעילה אחת עלולה להביא לקריסה של בנק שלם. ●

המעילות הגדולות בעלים, מנהלים ופקידים

- < פויכטוונגר ואלרן: הבעלים יוסף אפשטיין גנב 17 מיליון דולר בשנות ה-60. הערך הריאלי של הגניבה: 100 מיליון דולר
- < א"י-בריטניה: המנכ"ל יהושע בן-ציון גנב 47 מיליון דולר בשנות ה-80
- < צפון אמריקה: מנהל הסיניף משה שטרן גנב 22 מיליון דולר בסיוע היו"ר יהושע הלפרין והמנכ"ל הדסה מונסה
- < הבנק למסחר: מנהלת ההשקעות אתי אלון מעלה ביוזם 27 מיליון שקל והביאה לקריסתו
- < בנק לאומי שווייץ: מנהל המחלקה לבנקאות פרטית ארנסט אימפלד מעל ב-100 מיליון דולר

קאית בכלל ומעילת הענק בבנק למסחר בפרט, חוזקו הבקורות במערכת הבנקאית, והן כוללות כיום שורה של פעולות אשר נועדו להרתיע מחד ולאתר פעולות חרי- גות מאידך. חיזוק מערכי הבקרה השר- נים נבע הן מההפנמה של הנהלות הבנקים והדירקטוריונים בדבר הצורך הקיים בהש- קעת משאבים לצורך כך, והן כתולדה של הליכי רגולציה שקבעו גורמי האכיפה, מתוך כוונה לצמצם חשיפות פוטנציאליות באמצ- עות חיזוק מערכי הבקרה.

מנסיוננו במערכת הבנקאית, קיימות כיום שורה של בקורות שננקטו כדי להקטין את סיכון המעילות, ובהן:

- < בקרה אחרי תנועות בחשבונות הבנק של העובדים ובני משפחותיהם.
- < ציאת עובדים לחופשה רציפה ורוט- ציה בתפקידים רגישים.
- < ביצוע הדרכות לעובדים ומתן הסב- רים לגבי דגלים אדומים.
- < הפצת קוד אתי לעובדים.
- < חיזוק מנגנוני דיווח של עובדים, כגון קו חם.
- < חיזוק תהליכי המיון והקליטה של עובדים חדשים.
- < ניתוח של תנועות כספיות חרי- גות בחשבונות אשר אינן מתאימות או אינן מאפיינות את סוג החשבון ואופי פעילותו, כגון משיכת כספים בסכומים גדולים כאשר הממוצע נמוך, וכדומה.
- < חיזוק בקורות בתחומים רגישים, כגון חשבונות רדומים, חשבונות בעלי יתרות גדולות ופעילות מועטה, חשבונות נפטרים וכדומה.

< חיזוק מנגנוני בקרה ממוכנים, כגון: התראות וחסיונות בביצוע פעולות רגישות; יישום והטמעה של עיקרון הפרדת התפ- קידים (4 eyes principle), המחייב מער- רבת, אם בבקרה ואם באישור, של גורם נוסף בהשלמת ביצוע הפעולה; מיכון סמכויות לעובדים ומנהלים והקפדה על מנגנון הרשאות מבוקר.

< שיפור כלי הבקרה (לרוב באמצעות דוחות בקרה המתקבלים בדיעבד בסמי- כות לביצוע הפעולות) בידי המנהלים. זאת, באמצעות הגדרת פרמטרים חריגים, האמור- רים להציף פעולות מסוגים שונים.

שמעילות מתרחשות לאורך זמן עד שהן נחשפות, וכי אם המועלים היו "מסתפקים" בהיקפים נמוכים יותר ומרכזים את המעילה לתקופה קצרה יחסית, ייתכן שדבר המעילה כלל לא היה נחשף.

עוד עולה, כי חלק נכבד מהמעילות נבעו מפעילות אסורה בחשבונות לקוחות, ללא ידיעתם. לעיתים נעשה הדבר באופן ישיר, באמצעות העברת כספים מחשבו- נות לקוחות לחשבונות אחרים (כגון לחש- בונות של קרובי משפחה של העובד המועל) ומשיכתם במזומן מחשבונות אלה. לעיתים מתבצעות הפעולות האסורות באופן עקיף – לדוגמה באמצעות הפקדת כספי לקר- חות חייבים שנגבו על ידי עורך דין מטפל והועברו בצ'קים בידי עורך הדין, כאשר הצ'קים לא הופקדו בחשבונות המיועדים אלא בחשבונות אחרים מהם משכו המוע- לים את הכספים.

למרות השקיפות במידע שנמסר על ידי המפקח על הבנקים, הרי שלדעתנו יש מקום להרחיב את המידע הנדרש לצורך קבלת מידע מלא ומקיף יותר. לאור זאת, אנו ממליצים מניסיוננו להוסיף קריטריונים כגון: תפקיד המועל; משך זמן עבודתו של המועל בבנק; כיצד התגלתה המעילה; מה הכשל שאפשר את ביצוע המעילה; משך זמן ביצוע המעילה.

מצב הבקורות כיום

כתוצאה מהיקף המעילות במערכת הבנ-

